

1890-08-06

AFSENDER

Ernst Trier

MODTAGER

Joakim Skovgaard

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Generel kommentar:

Læsevejledning:

Talen består af "to" A3 som er foldet, og lagt ind i hinanden som en "bog".

Foto 1 viser side 1

Foto 2 viser side 2 og 7

Foto 3 viser side 3 (stemplet "Mappe 88 Nr. 7b)

Foto 4 viser side 4-5

Foto 5 viser side 6

Foto 6 viser side 8.

Afsendersted:

Vallekilde Højskole

Arkivplacering:

Mappe 88 nr. 7a og 7b

DOKUMENTINDHOLD

Hyldest tale i andledning af at Mandø Kirke får en ny altertavle udført af Joakim Skovgaard.

TRANSSKRIFTION

Om Skovgaards altertavle

Bestemt til Mandø Kirke

Tale af Ernst Trier¹ i Vallekilde 8de Juni 1890

Ved at se på det Billede, der i dag er udstillet her, er jeg kommen til at tænke på de vers i Grundtvigs² ravnegelder, hvor han taler om vor Herre Jesus Kristus og det så lyder:

"Vel syntes hans glans, som glasset skær,

de gav ham en tornekrone,

de gav ham til kongevaand et rør,

de gav ham et kors til trone,

De hylde ham kun med spee og spot;

de skogrede: Hilsæl du Kilset, du jødedrot!

Slog Træainger om hans Kjortel

Men skamfuld dog skjuele Solen sig

For Glansen på Korsets stige,

Og røveren sukede: tænk paa mig,

vor Herre i Himmerige!

Og himmerigs Drot, til Naadens Priis

Ham svared: med mig i Paradis

Skal Indtog idag du holde!

Hermed sigtes jo til, hvad der er fortalt i evangeliebøgerne, at da Jesus skulde korsfæstes greb Romerne Lejligheden til imod det samme, at få et par andre dødsdomme udført. Barrabas var ikke den eneste røver, Man havde sidende i hullet; man havde to andre foruden ham, måske af hans Kammerater. Nu var der passende lejlighed til, at få dem korsfæstede med det sammen og måske har de rasende Jøder styrket til at det skulde ske, for at Jesus rigtig skulde hånest tilgaves, når hans Kors kom til at stå midt imellem deres, men Gud vendte det til hans forherligelse. Ikke alene derved, at hans disciple med det samme kom til at mindes spådommen hos Jesajas om, at han skulde regnes mellem ådselsædere, med al den høst der er Knyttet dertil, men tillige ved det mærkelige der hændte ved samme Lejlighed.

Mathæus fortæller nemlig at de to røvere var med i begyndelsen at håne og spotte ham [overstreget: og vilde have ham til at vise sin magt] ligesom de Jøder der gik forbi Korset prikkede ham og vilde have ham til at vise sin

magt ved nu at stige ned deraf, ligesom djævelen fristede ham til at springe ned fra Tempeltinden i økene. Men Herren holdt ud, sejrede over fristelsen, var lydig til det sidste, og viste netop under lidelsen hvem han er, og at han, som Frelseren i sin uendelige Kærlighed drager de ynkeligste Syndere til sig, og at hans ord, selv i den dybeste fornedrelse er Kongeord, og selv når han er i færd med at dø er hans ord livets ord. Lukas fortæller nemlig, at det, ialfald tilsidet kun var den ene af røverne der spottede og sagde: "Er ikke du Kristus, frels dig selv og os!" Men den anden tog til genmæle og irettesatte ham med de ord: "Frygter du heller ikke Gud, Fordi han nu lider samme dom, som du? Og vi jo Lider jo endda med rette, for vi får kun løn som forskyldt, for hvad vi har gjort, men den mand har ikke gjort noget galt." Og han sagde videre: "Jesus! tænk på mig, når Du kommer i dit rige!" Hvor fik denne røver den tro fra? Hvem var han? Har han set Jesus før? Eller er det således, at han begyndte at håne Jesus ligesom hans kammerat, men efter hånden er blevet grebet ved at iagttage hans færd på Korset, hans ophøjede stilling midt under lidelsen så han kom til at tro – derom ved vi intet.

Et gammelt sagn fortæller, at han Dysmas, og i legenden hedder det således om ham: ●3● I skoven jo stuvende lå på vagt, til hvile i skyggen sig havde lagt den øvrige vilde skare.

"Hist Titus! hører jeg folk, giv agt!
Snart har vi en fugl i snare."

- "Nej! stille, stille du ! ser Du ej,
en fattigmand er det, der kom på vej,
et asen han har og en kvinde.

Lad ikke os drive vort værk som leg
hvor ingen ting er at vinde"

"Ja! er hun fattig da er hun fin,
Hvem ved hvad hun fjæler i skødet.
Måske har hun guld, den mening er min,
at tog vi dem, ej vi fortrød ´et."

-O! jeg , lad dem fare, jeg beder dig,
du ser jo, hun svøber i kåbeflig
et yndeligt barn, som sover."

- "Men fare de frit, da øve vi svig,
det ej mod vor høvding jeg vover."

- "Og var så mit liv på spil end var,
det vover jeg heller med synd beladt
end vækker den lille, og al min skat
i löw jeg dig derfor lever."

Og taget uskadt forbi dem red
mens stunænd fause sig dukked
den ene så blød i sinde
han mindtes sin barndoms labre fred
og spurgte hvor den var at finde.
Han stirred og stirred, som de drog bort;
skønt livet var lystigt, og angeren Kort,
Han husked dog barnet på skødet.●4● Og aldrig ham hjærtet i barm blev
så hårdt,
han ønsked jo atter at møde [?]
og vel de mødtes. – Maria drog hjem
med Josef og barnet fra Betlehem;
og årtier frende mon skride:
den hang ved dets højre side.
Den røver måtte, med livs føres
på korsets galge til rettens pris
for hvad kan forskyldre, lides;
men – uforskyldt gik han til paradys
ved barnet fra Betlehems side.
Dog, det er kun et sagn. Men det sikre er,

at frelser – ordet lød til ham:

"Sandelig siger jeg Dig – i dag skal Du være
med mig i paradys."

Dette har Grundtvig skildret i sin Påskelilje, idet han har tænkt sig, at det
er en alvorlig, hedensk, romersk soldat, der har været vidne til alt dette, og
nu meddeler det således:

Jeg så en røver hænge ved hans side,
hvis hjærte smelted i hans guddoms glans,
som angergiver løftede sit øje
og tigged nåde af en halvdød mand.
Bad Ham, der hængte som en grov misdæder,
i riget hans, at komme ham i hev.
O! lacitus! mit hår blev gråt med ære,
med hvad i Rom mon Kalder så og dyd;
men nu misundte jeg den arme røver
hans skam, hans straf, halvgudens nådes ord;
Ti kun du tænker dig en guddom smile,
da se ham smilende på Korsets træ!●5● Og hør ham høste en bodfærdig
røver!

ja! hør ham sige med en guddoms røst
så fast beskrevet, så [] så myndig!
Ja! sandelig jeg siger dig, i dag
du være skal med mig i paradiset!
Hvad paradiset er det ved jeg ikke,
men det jeg ved, at var det sagt til mig,
da turde jeg i fred mit hoved bøje,
som han det bøjede i dødens stund,
min ånd befale i hans guddoms hænder,
som i sin faders højt kan sin beføl,
og hvad man om Elysium har sjunget,
er skygge kun imod hans paradiset,
det følte jeg, da tonen gennembæved
mit inderste med sød og navnløs fryd.

I dette digt lader skjalden Romeren sige, at han ved ikke hvad paradiset er. Ved vi nu noget derom? Jo, vi kan virkelig give oplysning- Ti alle Kristne bekender den tro, at Jesus Kristus sejrrig efter døden på korset gik ned til de dødes rige. Og når Herren sagde: Idag skal Du være med mig i paradiset må det altså være en del deraf. Et slør hviler over dødsriget for os mennesker. Men i fortællingen om Lasarus og den rige mand har vor Herre Jesus lettet lidt derved, så vi ved, at der er to afdelinger deri, det [ueslet???], hvor den rige mand og det hvilested hvor Lasarus er. Det nævnes der Abrahams skød. Således kaldte også de jordiske lærde på den tid hvilestedet i de dødes rige og sagde, at det lå i paradiset. Vi må tænke os derved det sted, hvor alle de troende opbevares til den livsalige stund, da Jesus fór ned, for at også befrielsens og frelsens ord skulde komme til dem. – Når Herren altså sagde: Idag skal Du være med mig i paradiset – hentyder han til dette livsalige [hvile]sted i de dødes rige. Det kan aldrig misforståes. ●6● Vi kan imidlertid end ydermere bemærke – at vor Herre Jesus ellers aldrig brugte denne Bemærkning i sin tale. Men kun til røveren lyder det i al sin livsalige dejlighed. Det ord kunde han forstå, han, der var en mand af folkets brede lag havde brug netop derfor. Med det ord fik han at se den størstemodsætning til øjeblikkets pine og fik tilsagn om hvile og fred. – for ham, må vi tænke os, har det vist sig i det fortryllende billede, af det gamle paradiset oplukkede på ny. Og om det gamle paradiser der fortalt os at:
Gud plantede en have fra øst til vest
til jord[?] – folket heneden
der roserne duftede først og bedet
med alle småblomster i Eden.

Den have sig strække fra hav til hav
hvor jævndøgn og vår haver hjemme,
og floderne fire den Kvægning gav
med yndighed ej at forglemme.

Men vi lever i det glade håb, at det skal lukkes op på ny.

Se, det er denne Paradisets have Skovgård fremstiller for os, som vi tænkte os den som børn, når vi hørte [x] om den, med muren udenom, og så al den dejlighed vi kan nærme os indenfor. – Se, modsætningen til landet og himlen indenfor og udenfor! Der vises os endda kan den første del deraf. Det lader os ane hvilken ubeskrivelig herlighed der må være der udenfor, under disse dejlige træer, så man ret så livsalig kan hvile sig ud der. – Og se de store tårne. Der synger og spiller englene. Hele den dejlige have genlyder af henrivende musik og engle= toner og lovsange til den levende Gud. – og der føres nu den stakkels syndige røver ind! Han er lige kommen igen. [to ord], som på billedet er snæver og trang. Den Skovgård har fremstillet den således, fordi det passede bedst i hans billede, eller fordi han har tænkt på det ord at vor Herre Jesu egen mund: Gå ind ad den snævre port! ti den port er vid og den vej er bred, der fører til forbindelsen, og der kom●7● gå ind ad den er mange; og hvor snæver er ikke den Port og hvor trang dens vej, som fører til livet, og hvor få, de som finder den! – det ved jeg ikke, men jeg synes, at man kommer til at tænke derpå, når man ser den stakkels røver, som lige er kommen derigennem, forbi den livsalige engel, som sidder der og passer på ved indgangen. Se, derer det nu åbenbart, at [maleren] Skovgaard har tænkt på hvad der fortælles, at da Herren jod mennesket ud af Paradiset satte han engelen med det lynende flamme sværd til at vogte vejen til livets træ. Og så er røveren sluppen ind Der ligger han næsten nøgen, i al sin elendighed, men så møder han, den bedste af alle, vor Herre Jesus selv, som ikke længere hænger ved siden af ham på korset. Nu er han i sin herlighed, stor og mægtig, som den himmelske konge, der holder hvad han har lovet ham: I dag skal du være med mig i paradiset! – Se! hvor han knæler ned, hvor han rækker armene op imod sin mageløse frelser, som han kun har øje for ham. Og hvor han nu er lykkelig! Englene kommer svævende ham i møde. Vor Herre Jesus udset ham hen til dem; den ene bringer ham nye klæder, den anden vaskevand og håndklæder, den tredje paradisets dejlige frugter. Hvor har han dog fået det godt.

Det er en såre skøn gave Kunstneren har fået af den Gud, der uddeler så rundelig til os mennesker, alle de forskellige gaver. Er han en ægte Kunstner giver han sig selv, han former og danner, tegner og maler ud af sit eget indre liv og må følge en indre drift, kan ikke rette sig efter regler og

opgaver som andre vil give eller stille ham. I forhold til, som han selv er får vi da glæde af hans værk, som noget helt menneskeligt, og er han sand i sin Kunst vil den altid blive til gavn. Dejligst synes jeg dog, at hans gave træder frem når den bliver, som en af de Tyve døtre hvorom det , i den 45de salme hedder, at de bøje sig med gaver for Guds menighed, der sammenlignes med en dronning, der skrider frem i al sit skrud, efterfulgt af alle sine Jomfruer. Sådan en gave synes jeg netop dette billede er. Og lad mig føje til, [overstreget:; Den ægte (kunstner) er altid] Kunstneren i slægt med skjalden, [Overstreget: hans]Kunsten er Poetisk. Se! således på dette billede og dets egen-●8● dommelige sprog, om jeg så må sige – forskelligt fra det vi talere og lærere bruger. Når jeg således skulde sige hvorledes vor Herre gør sin gerning med os, vil jeg måske gå ud fra lignelsen om Konge Sønnens bryllup, hvor der fortælles, at Herren vil, at alle gæsterne ved hans bord skal være ført gildes – Klæderne , som han selv skænker alle sine, og det vil sige så meget som så, at vi af Guds nåde i Hans rige iføre hans retfærdighed, og at det gør os istand til at tage del i al himmeriges glæde, - eller- iføres det nye menneske som er skabt efter Gud i sandhedens retfærdige hellighed. – Jeg vil tale om, hvorledes vi vaskes rene for syndernes smuds i dåbens vandbad ved Guds= ordet, der kommer til os – måske hentyde til Joh: 13 kap, - Jeg vil tale om, hvorledes Herren ved at dække bord for os giver os næring til evig tid. – Men Kunstneren tager det poetisk; han lader englens bringe klæder, vand og mad. Og for at pege på hvilken betydning et sådant billede kan få, vil jeg slutte med at fortælle , hvad jeg nylig har hørt netop om dette billede. – Kort efter at præsten Karl Poulsen fra Rysiugevar var kommen hjem fra rejse til København, hvor han havde været stærkt betaget af Skovgårds dejlige altertavle, skulde han besøge en ung karl, som lå på sit dødsleje. Han vilde gerne bringe den syge trøst og videre da ikke noget bedre at fortælle ham om, end dette billede, som han selv havde været så glad ved. – og han gjorde det så levende, at den unge Karl ikke kunde blive træt af at høre om det. Hver gang præsten siden kom til ham måtte han om og om den stakkels, fattige synder der var sluppet ind og blev modtaget af vor Herre Jesus.

---

¹ trier

² Grundvig

Om Skovgårds allerhaule
betænk til Mariæ kirke
Tale af Ernst Trier i Vællekirke 8de Janu 1870

Ved at se på det billede, der idag er udstillet her, er jeg
kommen til at tænke på de vers i Grundtvigs sangebøger,
hvor han taler om vor Herre Jesus Kristus og det så lyder:

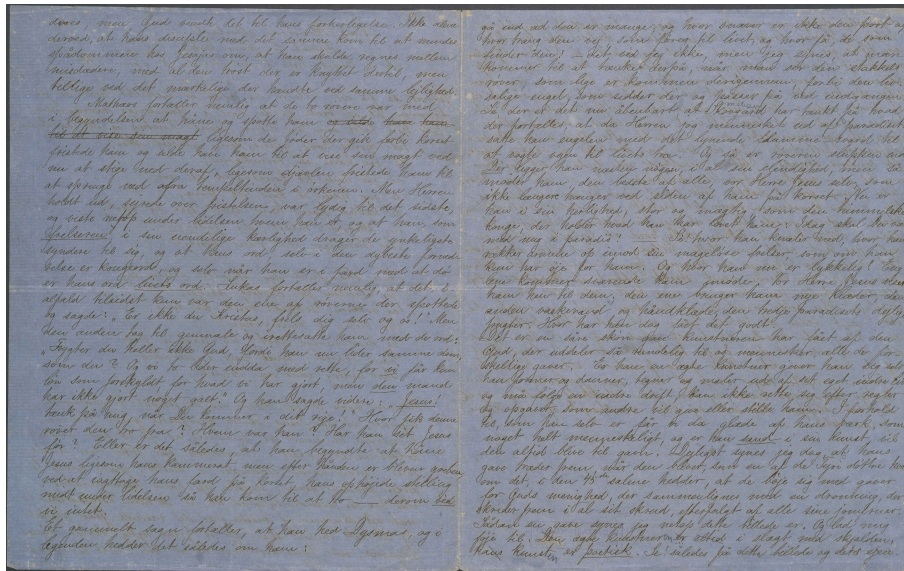
"Til synges hans glans, som glasset skær,
de gav ham en fornekroon,
de gav ham til kongeværd et ror,
de gav ham et kors til trone,
de kaldet ham kun med spe og spot,
de skændt: vilsat, du jødedrot!
dog læringer om hans kjortel."

Men skamfuldt dog skjulte solen sig
for glansen på Korsets stige,
og røven sukked: hark på mig
vor Herre i himmerige,
og himmerigs drot, til nådens fors
han svared: med mig i paradys
skal indtog idag du holdet.

Hermed siges jo til, hvad der er fortalt i evangelie.
bøgerne, at da Jesus skulde Korsetes gnet Korvorn
lylgheden til med det samme, at få et par andre
dødsdømme udspøt. Barrabas var ikke den eneste
røver; man havde siddeude i kullet, man havde to
andre foruden ham, måske af hans kammerater.
Nu var der passende lighed til, at få dem Korsetede
med det samme og måske var de rasende jøder støttet
til at det skulde ske, for at Jesus rigtig skulde nåens
helgavn, var hans Kors kom til at stå midt imellem

KILDER TIL DANSK KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

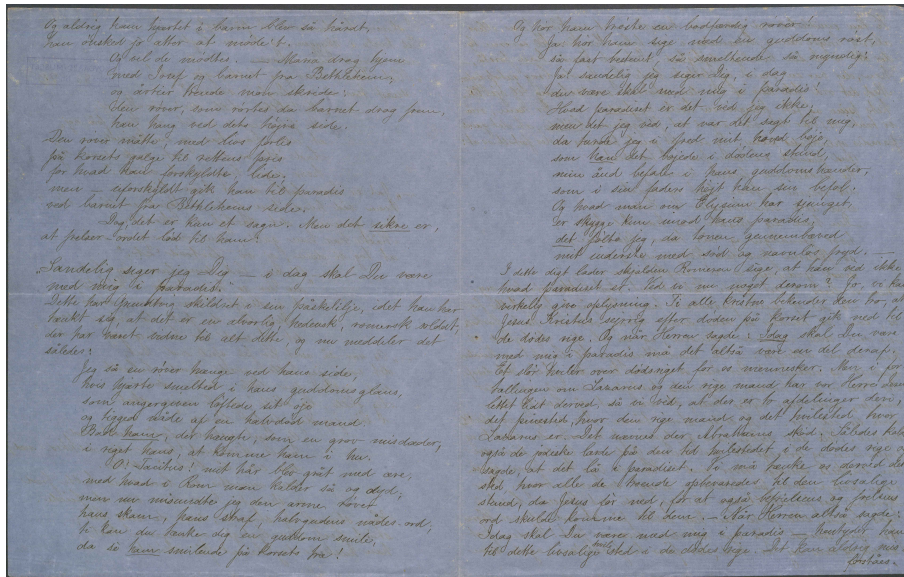

I skoven bo skinnende lår på vagt,
Jel hvile i skygger sig havde lagt
den iverige vilde skare.
"Helt Jesus! hvor jeg falk, giv agt!"
"Svart har vi en fugl i svare."
— "Nøj, stille, stille du! ser du ej,
en fattigmand er det, der kører på vej,
et astu han har og en kvinde.
Lad ikke os drive vort væk som leg,
hvor ingen ting er at vinde."
— "Jah er han fattig da er han fin,
hvem ved hvad han gæler i skjul mellem liv?
han gemmer det varligt i skødet.
Måske har han guld, den anering er min,
at tog vi dem, ej vi frod'et."

— "O, sig, lad dem fare, jeg beder dig,
"du ser jo, hvor søder i kæbeflig
et yndeligt barn, som sover."
— "Men fare de frit, da iver vi sig,
det ej mod vor hænding jeg lover."
— "Og var så mit liv på spil end hat,
det lover jeg heller med synd belad
end takker den lille, som sover.
Sig stille, lig stille, og al min skat
i løv jeg dig derfor lover."
Og faget usikkert forbi dem red,
mens skinnende hænke sig dækket ned,
den var så blød i sidste,
han mindtes, som barnsøns havde fred
og spurgte hvor den var at finde.
Han stirred og stirred, som de drog bort,
skönt livet var lystigt og angende kort,
han husede dog barant på skødet.

KILDER TIL DANSK KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

Vi kan umiddelbart end videre bemærke — at vor Herre Jesus ellers
aldrig brugte denne Benævnelse i sine Tale. Men kan vel søvnen ly-
der det i al sin livsalige Deltagelse. Det ord kender man forstaa,
han, der var en Mand af Folkets brede Lag havde Brug udop derfor.
Med det ord fik han at se den største modsætning til Sjæl-
kens pine og fide Helagvorn hvile og fred. — For han, når
vi tænke os, har det vist sig i det forlyttende Billedet, at det gamle
paradis oplukkedes paa. Og om det gamle paradis er der fortalt os at:
Gud fik det ind i Havet fra øst til vest,
til forklumpet Folket herude
det roserne duftede først og bedst
med alle Småblomster i Eden.
Den have sig strakte fra Hav til Hav
hvor Jordbun og vår have Nymmer,
og flodene fire blev Krøgning gav
med yndighed ej at Kongerime.
Men vi lever i det glade Næt, at det skal lukkes op for os.
Se, det er denne paradises have Skovgård præsenteret for
os, som vi tænkte os den som born når vi tørste fortælle
om den, med smukke udsyn, og så al den deltagelse vi
kan være indefor. — Se, modsætningen til Landet og himlen
indefor og udenfor! Der vises os endda kan den første del deraf.
Det lader os ene hvilken ubestemmelig herlighed der må være der
indefor, under disse dejlige træer, så man net så livsalig kan
hvile sig ud der. — Og se de store træer. Der synger og spiller
englene. Hele den dejlige have gælder af herredøder musik og
engle-boner og lovsange til den levende Gud. — Og der føjes med
den stakkels syndige søner ind! Han er lige Kommen igen.
nære porten, som på billedet er meget smuk og trang. Om
Skovgård har præsenteret den således, fordi det passer bedst i
hans billede, eller fordi han har tænkt på det ord af vor Herre
Jesus egen mund: Gå ind ad den smalle port! For den port
er vid og den vej der bred, der fører til fortabelsen, og der som

dopværelse sprag, om jeg så vidt sigte — horekloster fra, det vi
faldt og løste noget. Når jeg således skulde sigte leveret
vor Høne gav den gæsting med os, vil jeg måske gå ud fra ligesom
om noget vinders brøllup, hvor der fortæller, at Herrens vil, at alle
gæsterne ved hans bord skal være spist gødes. Klædernes, som han
selv skænkter alle sine, og det vil sigte så meget som, at vi
af Guds nåde i Hans sigte, jeres hans retfærdighed, og at det
gør os isand til at tage del i al himmelskes glæde, — eller —
jeres det nye menneske, som er skabt efter Gud i sandhedens
søffærdige hellighed. — Jeg vil tale om, hvorledes vi sakter sene
for syndens smuds i Blåens vandbad ved Guds-ordet der kom
med til os — måske herude til, Joh: 13 kap. — Jeg vil tale om, hvor
ledes Herrens ved at dække bord for os, jeres os signing til evig
tid. — Men kunstneren tager det på sigte, han lader englene bruge
klæder, vand og mad. Og før at jeg på midlertidig betragtning et
sådan billedt kan få, vil jeg slutte med at fortælle hvad jeg
nålig har hørt, netop om dette billedt. — Kort efter at præsten
Karl Poulsen fra Ryglunge var kommen hjem på en rejse til Høben
havn, hvor han havde været stærkt berørt af Skovgaard's dejlige
alterbilde, skulde han bringe en ung Karl, som så på det
sædvanlige. Han vilde gerne bringe den unge hør, og vidste da
ikke noget bedre at fortælle ham om, end dette billedt,
som han selv havde været så glad ved. — Og han gjorde
det så tydeligt, at den unge Karl ikke kunde blive frat
af at høre om det. Hvor gang præsten siden kom til
hjem, måtte han om og om igen fortælle om den
dejlige paradisiske have, og om den isakkels, fattige synder,
der sat slæp på det vord og blev modtaget af vor Herre
Jesus selv. —

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 88 Nr. 7A